

Отримано: 29 травня 2025 року

Прорецензовано: 9 червня 2025 року

Прийнято до друку: 13 червня 2025 року

email: iryna.smetana@hneu.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2974-3348>

Researcher ID: LKJ-7833-2024

DOI: [http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-26\(94\)-142-146](http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-26(94)-142-146)Сметана І. І. Вербалізація екзистенційних мотивів у прозі Уласа Самчука.
Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія
«Філологія». Острог: Вид-во НаУОА, 2025. Вип. 26(94). С. 142–146.

УДК: 81'37:82-3

Сметана Ірина Ігорівна,кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології та історії,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця**ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕКЗИСТЕНЦІЙНИХ МОТИВІВ У ПРОЗІ УЛАСА САМЧУКА**

У статті проаналізовано лексико-синтаксичні особливості репрезентації мотивів самотності, смерті та смутку в романах «Марія» та «Гори говорять» Уласа Самчука. З'ясовано, що глибину й виразність аналізованих мотивів відображає не тільки багатство авторського словника, а й майстерне поєднання слів, використання художніх засобів. Провідні екзистенційні мотиви у творах письменника розкриваються як експліцитно, за допомогою лексем, що мають різну частинимовну належність, так й імпліцитно.

Досліджено, що мотиви самотності, смерті та смутку виступають наскрізними художніми домінантами, які формують емоційну та змістову основу досліджуваних творів і виконують ключову функцію в репрезентації як національного трагічного досвіду, так і глибоко особистісного страждання персонажів. Для художньої реалізації зазначених мотивів автор застосовує різноманітні лексичні, синтаксичні й стилістичні засоби, за допомогою яких акцентує психологічну вразливість і внутрішню напругу героїв на тлі драматичних історичних подій.

З'ясовано, що самотність у текстах постає не лише як фізичний стан, а як глибоко екзистенційне й психологічне переживання, тісно пов'язане з історичною катастрофою, смерть — як невідворотна межа людського буття, яка, символізуючи його завершення, водночас виявляє духовний сенс життя, а смуток — як художній засіб репрезентації індивідуального та національного болю, що органічно вплетений у тканину наративу та тісно пов'язаний із трагізмом української історії. Зазначені мотиви набувають не лише сюжетної функції, а й концептуального значення, формуючи глибинний філософсько-емоційний вимір художнього тексту.

Ключові слова: ідіостиль, мотив, лексичні засоби, синтаксична організація.

Iryna Smetana,PhD in Philology, Associate Professor at the Department of Ukrainian Philology and History,
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics**VERBALIZATION OF EXISTENTIAL MOTIVES IN THE PROSE OF ULASA SAMCHUK**

The article analyzes the lexical and syntactic features of the representation of the motifs of loneliness, death and sadness in the novels «Maria» and «The Mountains Speak» by Ulas Samchuk. It is found that the depth and expressiveness of the analyzed motifs is reflected not only by the richness of the author's vocabulary, but also by the skillful combination of words and the use of artistic means. The leading existential motifs in the writer's works are revealed both explicitly, with the help of lexemes that have different linguistic affiliations, and implicitly. It is studied that the motifs of loneliness, death and sadness act as pervasive artistic dominants that form the emotional and content basis of the studied works and perform a key function in the representation of both the national tragic experience and the deeply personal suffering of the characters. For the artistic realization of the above-mentioned motifs, the author uses various lexical, syntactic and stylistic means, with the help of which he emphasizes the psychological vulnerability and internal tension of the characters against the background of dramatic historical events.

It has been found that loneliness in the texts appears not only as a physical state, but as a deeply existential and psychological experience, closely connected with the historical catastrophe, death — as an inevitable limit of human existence, which, symbolizing its completion, at the same time reveals the spiritual meaning of life, and sadness — as an artistic means of representing individual and national pain, which is organically woven into the fabric of the narrative and closely connected with the tragedy of Ukrainian history. The above-mentioned motifs acquire not only a plot function, but also a conceptual meaning, forming a deep philosophical and emotional dimension of the artistic text.

Keywords: idiosyle, motif, lexical means, syntactic organization.

Улас Самчук — визначний український письменник, журналіст і громадський діяч, який належить до провідних представників української еміграційної літератури ХХ століття. Його постать посідає помітне місце в історії української прози, а творчий доробок має вагоме значення для розвитку національної літератури, культурної самосвідомості та формування історичної пам'яті українського народу.

Наукову увагу до творчої спадщини Уласа Самчука виявили такі дослідники, як С. Бородіца, І. Бурлакова, М. Гон, А. Жив'юк, М. Жулинський, С. Каленюк, С. Пінчук, І. Руснак, М. Стасик та ін., які у своїх працях ґрунтовно проаналізували його літературний доробок.

Прозі Уласа Самчука властиве багатоманіття мотивів, однак, на наш погляд, найбільш виразно в ній виявляються мотиви самотності, смерті та смутку. Пріоритетність зазначених мотивів пояснюється особливостями його індивідуального художнього мовомислення.

Лексико-синтаксичні засоби вираження екзистенційних мотивів у прозових текстах Уласа Самчука досі не були предметом окремого наукового аналізу, що й зумовлює актуальність нашої розвідки.

Метою статті є окреслення семантико-синтаксичних особливостей репрезентації екзистенційних мотивів у прозі Уласа Самчука. Для досягнення цієї мети передбачено виконання таких завдань: проаналізувати способи вербалізації зазначених

мотивів та з'ясувати, які лексико-синтаксичні засоби слугують їх розкриттю й стилістичному увиразненню в прозовому доробку письменника. Об'єктом дослідження є романи «Марія» та «Гори говорять».

Названі мотиви виражаються лексичною та синтаксичною організацією контекстів, які їх репрезентують. Їхня вербалізація може здійснюватися безпосередньо через ключові слова, пов'язані з відповідною тематичною групою, або прочитуватися в підтексті. У процесі аналізу мотивів самотності, смерті й смутку усвідомлюємо умовність їх виокремлення та можливий зв'язок у прозі з іншими мотивами, які їм підпорядковані або дотичні до них.

Художня реалізація мотиву самотності перебуває в лексико-синтаксичній площині, що відображає своєрідність індивідуального мовомислення автора. Глибину й експресивність досліджуваного мотиву відтворює не тільки багатство авторського мовлення, а й майстерне поєднання слів, використання широкого спектра художніх засобів.

У центрі авторської уваги перебуває життєвий шлях головної героїні – Марії з однойменного роману. Письменник послідовно розкриває внутрішній стан персонажа, починаючи з її раннього переживання самотності після смерті батьків. Послугуючись однорідними присудками емоційної семантики, мовленнєвої діяльності та руху, автор зображує почуття самотності маленької героїні в просторі та часі: *Минуло багато днів. Кожного з них Марія кликала й чекала маму, але сходило сонце, Марія лягала спати, вставала – нема її нема* (Самчук, 2009: 9).

Мотив самотності простежується й протягом усього дорослого етапу життя Марії, виступаючи наскрізним елементом її екзистенційного досвіду. Уклавши шлюб із чоловіком, до якого не відчуває глибокої емоційної прив'язаності, вона опиняється в стані психологічної ізоляції та внутрішньої самотності. І лише з моменту усвідомлення вагітності в її світоглядному сприйнятті відбувається перелом – вона починає відчувати себе самотньою: *Тепер хоч не буде сама. Тепер має хоч про що думати* (Самчук, 2009: 32). Анафоричні обставини часу *тепер*, винесена в предикат лексема *сама* із заперечною часткою *не* та синтаксична конструкція *має про що думати*, засвідчує трансформацію її емоційного стану та зміну екзистенційного самовідчуття.

У подальшому розвитку сюжетної лінії мотив самотності набуває нових смислових нашарувань, пов'язаних із трагічними обставинами особистого життя героїні: втрата дітей, мобілізація чоловіка Корнія до війська, репресивний тиск з боку радянської влади – усе це поглиблює стан екзистенційної та соціальної ізоляції Марії. Досліджуваний мотив артикулюється в епізоді, коли після відправлення Корнія на фронт героїня залишається сам на сам із дітьми та домашнім господарством: *Не можу сама впоратися, і, певно, прийдеться взяти хлопця* (Самчук, 2009: 65). Використаний предикатний центр з лексемою аналізованого мотиву підкреслює стан фізичної виснаженості, безпорадності та надмірного навантаження героїні в умовах відсутності підтримки.

Яскраво репрезентується мотив самотності й у фінальній частині життєвого шляху героїні: *Тридцять днів гаснула сама Марія – покинута, самотня* (Самчук, 2009: 130). Автор наголошує на її внутрішньому стані через використання виразних стилістичних засобів. Відокремлене означення *самотня* в поєднанні з дієприкметником *покинута* створюють семантичну й емоційну характеристику дійової особи в останні дні її життя. Така мовна організація контексту забезпечує глибину художнього образу, підсилює його експресивність і психологічну насиченість.

Особливу роль у романі «Марія» відіграє й образ Гната, крізь який Улас Самчук розкриває мотив смутку, надаючи йому індивідуально-психологічного та екзистенційного звучання. Через внутрішню драму персонажа – нерозділене кохання, емоційну ізоляцію та втечу від реальності – автор демонструє, як особистісна самотність формується під впливом глибокого душевного болю й нездатності адаптуватися до змін у міжлюдських стосунках. Досліджуваний мотив експліковано через просторові категорії, зокрема за допомогою опису хати: *Тоді сидів Гнат чорний дома у своїй порожній, непривітній хаті* (Самчук, 2009: 43). Однорідні означення *порожня*, *непривітна* експресивно відображають стан самоти.

Самотність для Гната постає не лише як стан ізоляції, але і як своєрідна форма психологічного захисту. У відповідь на суспільний осуд та моральне приниження, пов'язані з поведінкою Марії, герой шукає втіху в усамітненні. Символічним простором його внутрішньої втечі стає сад – місце, де він може зануритися у свої думки: *Куди ж дінетися вечорами Гнат? <...> Тоді йшов собі в садок, у ліщиник. Тут зовсім приємно. І тихо, і нікого з людей перед очима* (Самчук, 2009: 43). Використання риторичного запитання, лексем *приємно*, *тихо*, *нікого з людей* підкреслює комфортний стан героя на самоті, яка в цьому випадку набуває позитивного відтінку.

Мотив самотності проходить наскрізно й у романі Уласа Самчука «Гори говорять». Він розкривається, зокрема, через внутрішній світ Кіті – героїні, чуттєвої та глибоко емоційної. Відсутність коханого, який перебуває на війні, тривожне очікування й невизначеність його долі поглиблюють стан душевної ізоляції. В одному з епізодів Кіті усамітнюється, щоб перечитати листа від Дмитра: *І тут ще раз виймає листа. Тільки тут читати такі листи. Тут, де можна кричати, сміятися, ридати* (Самчук, 2009: 211). Уживаний трічі локативний прислівник *тут* слугує засобом виразного стилістичного наголосу на місці дії, підкреслює значущість простору, у якому героїня відчувається внутрішньо вільною, захищеною й емоційно відкритою. Послідовне використання однорідних присудків *кричати*, *сміятися*, *ридати* не лише розкриває емоційний спектр переживань Кіті, а й акцентує увагу на глибині її душевного стану, що набуває максимальної виразності саме в умовах усамітнення серед природи. У наступному фрагменті Улас Самчук посилює емоційний вплив через контраст між внутрішнім криком героїні й байдужістю довкілля: *Кіті всміхнулася. Обернулася, глянула навколо. Все спокійне, байдуже. Скрикнула. Ніодна гілка не ворохнулася, ніодна комашка не прискорила своєї ходи. Все байдуже й спокійне. Природо! Ти ж чуєш болю мої! Засумуй, засмійся, викрикну! Ні. Це так їй байдуже* (Самчук, 2009: 212). Повторювані синтаксичні конструкції *все спокійне, байдуже; все байдуже й спокійне* створюють ритмічну симетрію, яка підкреслює незмінність і байдужість навколишнього світу до душевного стану героїні. Поглиблюють відчуття самотності й риторичне звернення до природи, яка могла б відгукнутися, але мовчить. А повтори із заперечною часткою підсилюють ефект відсутності реакції світу на біль героїні, створюючи атмосферу глухої ізоляції.

Використовуючи непоширені номінативні речення зі значенням темпоральності та внутрішнього стану, Улас Самчук створює візуально й емоційно насичену картину суб'єктивного сприйняття героїнею часу та простору: *Ранок, день, самота* (Самчук, 2009: 275). Такі односкладні конструкції надають опису лаконізму, експресивності та художньої узагальненості.

У цьому випадку слова *ранок, день, самота* не лише позначають часові межі чи психологічний стан, а й функціонують як емоційні доміанти, що підкреслюють ізоляцію Кіті в її чеканні, тривозі та відчуженні від зовнішнього світу.

Мотив самотності в романі Уласа Самчука «Гори говорять» виявляється також у зображенні внутрішнього стану Дмитра Цокана: *Не видержу самоти* (Самчук, 2009: 293). У цьому простому реченні акумульовано глибоке відчуття внутрішньої порожнечі та психологічної втоми. Вислів героя фіксує критичну точку його душевного стану, в якій самотність перстає бути станом тимчасового усамітнення й постає як нестерпна духовна ізоляція, що загрожує цілісності особистості. Таким чином, автор використовує стислість і афористичність фрази як засіб психологічної виразності.

Провідне місце в художній структурі романів «Марія» та «Гори говорять» Уласа Самчука посідає також мотив смерті, відіграючи ключову роль у концептуалізації історичної трагедії українського народу. У творі «Марія» цей мотив реалізується через художнє осмислення голодомору 1932–1933 років на теренах Центральної та Східної України, що постає як символ національного геноциду та духовного винищення. Натомість у романі «Гори говорять» смерть пов'язана з подіями на Закарпатті – боротьбою гуцулів проти угорської окупації, де воєнне протистояння супроводжується втратою людських життів, зруйнованими долями та глибокими морально-психологічними потрясіннями. В обох творах мотив смерті виконує не лише сюжетну, а й світоглядну функцію, репрезентуючи граничні стани буття.

Смерть супроводжує головну героїню роману «Марія» протягом усього її життя: ще з раннього дитинства вона втрачає батьків і залишається сиротою, а згодом, народивши первістка, знову стикається з невимовним горем: *В той час дитина перестала сіпатися, зів'яла* (Самчук, 2009: 37). У момент смерті дитини автор використовує низку художньо виражальних засобів, зокрема однорідні присудки *перестала сіпатися, зів'яла*, що послідовно фіксують процес згасання життя. Завершальним акордом цього епізоду є просте, лаконічне, непоширене речення: *Хлопчик був мертвий* (Самчук, 2009: 37). Лексема *мертвий*, що функціонує в предикаті, чітко вербалізує мотив смерті та підсилює його емоційно-психологічний ефект. Така синтаксична структура забезпечує виразну семантичну кульмінацію й водночас створює ефект художньої стриманості, що лише підсилює драматизм зображуваного.

Потужною художньою реалізацією мотиву смерті у творі є епізод, де описується спалах тифу та scarlatini, що охоплює село та спричиняє масову загибель населення: *Посипалися люди, мов мухи восени. Кожний день десятками відвозили на місце вічного відпочинку* (Самчук, 2009: 47). Використана порівняльна конструкція в першому прикладі *мов мухи восени* яскраво передає безпорадність і крихкість людського життя перед обличчям хвороби. А вживання іменника у формі множини *десятками* в сполученні з дієсловом *відвозили* підкреслюють масштабність трагедії та вражаючу кількість смертей. Посилює атмосферу катастрофічності й опис довкілля: *На село наліг смуток, відчай, плач. Темними морозними ночами виють голодні собаки* (Самчук, 2009: 47). У першому реченні використані однорідні підмети *смуток, відчай, плач* створюють емоційно-експресивне поле та відображають загальний психоемоційний стан громади. У другому – предикативна пара *виють собаки* має символічне навантаження, адже в народній уяві собаче виття асоціюється зі смертю. Кульмінацією цього фрагмента є речення: *Вони чують, як шестує з подвір'я на подвір'я жорстока смерть і косить, не минаючи ні старого, ні малого* (Самчук, 2009: 47). Тут підмет на означення досліджуваного мотиву в поєднанні з однорідними присудками *шестує, косить* створює образ всепоглинальної, неблаганної сили, що безжалюдно знищує людське життя незалежно від віку чи становища. Така мовна організація підкреслює загальне відчуття фатальності, приреченості та абсолютної влади смерті.

Тотальність завершення життя підкреслюється й через використання тричі повтореної лексеми *смерть*, де остання вживається з обмежувальною часткою *тільки*: *Зрештою, навколо смерть, смерть і тільки смерть*. (Самчук, 2009: 47). Така синтаксична конструкція створює ефект нагромадження, що підсилює відчуття безвиході, абсолютної приреченості та гнітючої реальності, у якій опинилися герої. Обмежувальна частка *тільки* підкреслює виключність і невідворотність смерті як єдиної присутньої сили. Риторичні запитання: *Де ж життя? Коли ж почнеться життя? <...> Чого вмирають люди? Чому не живуть?* (Самчук, 2009: 47) виконують функцію екзистенційного протесту, відображаючи розпач і прагнення бодай мінімального сенсу в умовах абсурдності буття. А прислівники *навколо* та *поколом* у реченні *Навколо поколом люди* (Самчук, 2009: 47) конкретизують просторовий масштаб трагедії, вказуючи на її всепроникність та масовість. Таким чином, автор досягає високого емоційного напруження, передаючи атмосферу тотальної смерті й духовного спустошення.

Фінал роману «Марія» Уласа Самчука становить кульмінацію мотиву смерті, утіленого в деталізованому змалюванні останніх днів життя головної героїні: *Довго, довго виривалася з життя Марія. Перетинається окремо кожний нерв. Мідяне холодне сяйво місяця облило холодом роздуті з розчепіреними пальцями ноги... З напруженням рветься останній нерв. Гасне поволі місяць, зникають одна за другою з голови думи, зливаються у чорну пляму, без початку і кінця... Плюються і грукнуть очі, холонуть засохлі уста, западають груди, серце робить останній удар... Марії не стало...* (Самчук, 2009: 130). У першому реченні автор, використовуючи повторований прислівник часу *довго*, який виконує функцію стилістичного маркера боротьби між життям і смертю, підкреслює тривалість і муки процесу вмирання. Особливу увагу письменник зосереджує на поступовому згасанні життєвих функцій через лексеми на позначення тілесного розпаду: *перетинається кожний нерв, рветься останній нерв*. Така деталізація на рівні фізіології репрезентує смерть як процес, що охоплює тіло поступово, не одразу. Додаткового емоційного напруження додає астральний образ *місяця*, сяйво якого окреслюється епітетами *мідяне* та *холодне*. Такі означення не лише формують зорову й чуттєву образність, а й слугують засобом передавання мінорного настрою. А лексеми *облило холодом роздуті з розчепіреними пальцями ноги* не лише підкреслюють фізичну трансформацію тіла, а й натякають на голодний смерті. Низка безсполучникових складних речень з експресивними предикативними центрами (*гасне місяць, думи зникають, зливаються, плюються і грукнуть очі, холонуть уста, западають груди, серце робить останній удар*) відтворюють послідовність вмирання, яка посилює враження реалістичності й трагізму. Завершується епізод лаконічним безособовим реченням, що виконує функцію семантичного й емоційного підсумку, остаточно фіксуючи факт смерті.

У романі «Гори говорять» мотив смерті, як уже зазначалося, супроводжується втратою людських життів через воєнне протистояння, а також виступає перешкодою для реалізації почуттів між персонажами. Зокрема, постає як бар'єр у стосунках між Кіті та Дмитром, адже останній, перебуваючи у структурі визвольного руху, був змушений підписати вирок на страту батька Кіті: *Смерть між нами! Між нами границя смерті, й переступити її не смію* (Самчук, 2009: 293). Для

посилення драматизму ситуації автор використовує лексему *смерті* в називному реченні, а також виносить її в позицію додатка в наступному висловлюванні, супроводжуючи повтором фрази *між нами*. Така синтаксична організація підкреслює наявність непереможної межі, що унеможливило особисте щастя персонажів.

Підсилюється мотив смерті й у подальшому епізоді, коли виснажена та розгублена Кіті, відповідаючи на прохання Дмитра вирушити в розвідку, вимовляє: «... *Смерть, смерть і смерть... Де ж життя? Дмитрику!...*» (Самчук, 2009: 295). Для змалювання трагізму історичного періоду письменник вдається до трикратного повторення лексеми досліджуваного мотиву, уведеної у називне непоширене речення, що виконує функцію емоційного узагальнення й художнього наголосу. Водночас риторичне запитання відтворює екзистенційну кризу героїні, наголошуючи на руйнівному впливі драматичних обставин на людину й її світовідчуття. Така мовна організація підкреслює безвихідь, зумовлену тотальним пануванням смерті.

Домінантним у прозі Уласа Самчука є і мотив смутку. Зображення трагічних історичних подій – воєн, голоду 1932-1933 рр., визвольної боротьби гуцулів – формує художній контекст, позбавлений радості та оптимізму, натомість наповнений відчуттям смутку, втрати й тривоги.

Досліджуваний мотив яскраво простежується в сценах роману «Марія», присвячених зображенню захворювань, які призводять до смерті персонажів. Особливо виразно цей мотив реалізується в епізоді, де змалювано хворобу та смерть маленької дитини: *У Кухарчуків великий смуток* (Самчук, 2009: 35). *Тяжко і сумно стає на душі, сумно, бо відходить у вічність жива людина, яка тільки розквітала до життя* (Самчук, 2009: 38). *І коли тільки змогла Марія звестися на ноги, одразу йшла на могилки. Там [на цвинтарі] тихо й сумно* (Самчук, 2009: 39). У першому реченні ключова лексема *смуток*, винесена в позицію підмета, акцентує увагу на емоційному домінантному стані персонажів. А епітет *великий* підсилює семантичне навантаження слова, відображаючи глибину тривоги та внутрішнього потрясіння батьків перед загрозою втрати дитини. У другому – слова категорії стану, виконуючи роль предикатів, прямо позначають пригнічений стан персонажів. У третьому прикладі засобом вираження інтенсивності почуття стають однорідні присудки безособового речення, які посилюють емоційне звучання. Крім того, у наведеному фрагменті простежується переплетення мотивів смутку, смерті й тиші, що підсилює атмосферу скорботи та завершеності.

Створюючи глибоко психологізовані образи, автор майстерно передає внутрішні переживання персонажів, сповнені тугою за коханим, який перебуває на війні, та через смерть дітей: *У неї лиш смуток...* (Самчук, 2009: 68). *У його [Корнія] великих втомлених очах повно смутку* (Самчук, 2009: 83). Виносячи лексеми досліджуваного мотиву в позиції підмета та додатка, а також підсилюючи їх обмежувальною часткою *лиш* і кількісно-означальним прислівником *повно*, автор акцентує увагу на всеохопному емоційному стані персонажів, підкреслюючи глибину їхнього внутрішнього драматизму.

Через змалювання часових та просторових понять автор експлікує мотив смутку: *Зима, великий піст, смуток...* (Самчук, 2009: 75). *У селі тиша і смуток* (Самчук, 2009: 85). Зображуючи трагічність історичних подій, Улас Самчук у першому прикладі використовує номінативне речення, а в другому – неповне двоскладне, виносячи семи досліджуваного мотиву в однорідні підмети. Такі синтаксичні конструкції увиразнюють емоційне тло ситуації та створюють напружену психологічну атмосферу.

Міnorне емоційне тло зображуваних подій простежується й у романі «Гори говорять»: *У нашій родині смуток* (Самчук, 2009: 167). *Лиш порою, здавалося, набігав на них якийсь смуток і вони падали невидимим, але чуйним гнівом* (Самчук, 2009: 168). В обох прикладах письменник виносить лексеми на позначення смутку в позиції підмета, що надає зображеному психологічній глибини та визначає внутрішній стан персонажів.

У досліджуваних контекстах мотив смутку перегукується й з мотивом смерті, що є логічним з огляду на саму природу зображуваного явища: завершення життя не є ознакою піднесеного настрою. Так, наприклад, у реченнях: *Але мені все таки сумно...* *Сумно, що повісять його* (Самчук, 2009: 291) – для змалювання тривожного, журливого стану героїні автор двічі виносить прислівник *сумно* в предикат, чим посилює емоційне звучання репліки та репрезентує тривогу й журбу як домінантні настрої.

Використовуючи лексеми на позначення досліджуваного мотиву, автор наділяє деяких персонажів рисами, що відображають їхній емоційний стан як внутрішньо пригнічений і позбавлений радості: *Ганна залишила сумного Гната і пішла помагати застеляти стіл та носити страви* (Самчук, 2009: 23). *Марія сумна, їла мало, не пила зовсім. <...> Але вона все-таки сумна* (Самчук, 2009: 30). *Ходив чогось сумрачний і навіть менше тручався до політики* (Самчук, 2009: 262). *На постелі, з мисочкою на колінах, сидить сумрачна, закутана в хустку, жінка й голосно сьорбає дерев'яною ложкою якусь траву* (Самчук, 2009: 276). За допомогою емоційно маркованих прикметників автор створює узагальнене враження психологічної спустошеності персонажів, що перебувають у постійному стані внутрішнього тиску, журби й безнадії.

Отже, мотиви самотності, смерті та смутку в романах Уласа Самчука «Марія» та «Гори говорять» є наскрізними художніми домінантами, які формують змістову основу досліджуваних творів і відіграють ключову роль у репрезентації національної трагедії та особистісного болю. Автор використовує різноманітні лексичні, синтаксичні та стилістичні засоби для художнього втілення зазначених мотивів, підкреслюючи психологічну вразливість своїх персонажів на тлі історичних подій. Самотність постає як екзистенційне випробування, смерть – як невідворотна межа буття, що не лише символізує кінець, а й акцентує увагу на духовному сенсі людського існування, а смуток – як емоційне тло, яке передає внутрішнє переживання героїв. Ці мотиви набувають не лише сюжетної, а й концептуальної ваги, формуючи глибинний філософсько-емоційний вимір творів. Аналіз семантико-синтаксичної організації прозового доробку Уласа Самчука дає змогу глибше розкрити особливості його мовомислення й тому є перспективним.

Література:

1. Бородіца С. В. Жанрова структура романів Уласа Самчука в контексті західноукраїнської романної прози 30–40-х рр. XX ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01. Київ, 2000. 18 с.
2. Бурлакова І. В. Творчість Уласа Самчука. Проблеми індивідуального стилю: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01. Харків, 2001. 19 с.

3. Жив'юк А. А. Вплив громадсько-політичної та літературної діяльності Уласа Самчука на розвиток української національної свідомості (1920-і – 1990-і роки) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 09.00.12. Київ, 2002. 20 с.
4. Жулинський М. Улас Самчук. *Слово і доля*. Київ, 2006. С. 490–510.
5. Каленюк С. О. Лексика творів Уласа Самчука: народнорозмовні джерела, семантична структура та стилістичні функції : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2007. 18 с.
6. Руснак І. Художня модифікація національної історіософії в прозі Уласа Самчука : автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.01. Київ, 2007. 36 с.
7. Самчук У. Марія : повість. Київ : Школа, 2009. 320 с.
8. Стасик М. В. Епічні стильові доміанти художньої прози Уласа Самчука : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01. Київ, 2006. 21 с.

References:

1. Boroditsa S. V. (2000). Zhanrova struktura romaniv Ulasa Samchuka v konteksti zakhidnoukrayins'koyi romannoyi prozy 30 – 40-kh rr. XX st.: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.01 [Genre structure of Ulas Samchuk's novels in the context of Western Ukrainian novel prose of the 1930s and 1940s of the XX century: PhD thesis: 10.01.01]. Kyiv, 18 p. [in Ukrainian].
2. Burlakova I. V. (2001). Tvorchist' Ulasa Samchuka. Problemy indyvidual'noho stylu: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.01. [The work of Ulas Samchuk. Problems of individual style: PhD thesis: 10.01.01]. Kharkiv, 19 p. [in Ukrainian].
3. Zhyv'yuk A.A. (2002). Vplyv hromads'ko-politychnoyi ta literaturnoyi diyal'nosti Ulasa Samchuka na rozvytok ukrayins'koyi natsional'noyi svidomosti (1920-i – 1990-i roky): avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 09.00.12. [The influence of Ulas Samchuk's socio-political and literary activities on the development of Ukrainian national consciousness (1920s – 1990s): PhD thesis: 09.00.12]. Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].
4. Zhulyns'kyi M. (2006). Ulas Samchuk [Ulas Samchuk]. *Slovo i dolya [Word and fate]*. Kyiv, 490–510 [in Ukrainian].
5. Kalenyuk S. O. (2007). Leksyka tvoriv Ulasa Samchuka: narodnorozmovni dzherela, semantychna struktura ta stylistychni funktsiyi: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. [The vocabulary of Ulas Samchuk's works: vernacular sources, semantic structure and stylistic functions: PhD thesis: 10.02.01]. Kyiv, 18 p. [in Ukrainian].
6. Rusnak I. (2007). Khudozhnya modyfikatsiya natsional'noyi istoriosofiyi v prozi Ulasa Samchuka: avtoref. dys. ... doktora filol. nauk: 10.01.01. [Artistic modification of national historiosophy in the prose of Ulas Samchuk: PhD thesis: 10.01.01]. Kyiv, 36 p. [in Ukrainian].
7. Samchuk U. (2009). Mariya: povist' [Maria: a story]. Kyiv: Shkola, 320 p. [in Ukrainian].
8. Stasyk M. V. (2006). Epichni styl'ovi dominanty khudozhn'oyi prozy Ulasa Samchuka: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.01 [Epic stylistic dominants of Ulas Samchuk's literary prose: PhD thesis: 10.01.01]. Kyiv, 21 p. [in Ukrainian].